

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
talunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfel i'én.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egy e s s z á m á r a 30 f i l l é r.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Képes magyar protestáns egyháztörténelem.

A hosszú tél végén sem óhajtozunk nagyobb várakozással a kikelet után, mint a milyen áhitattal várták atyáink az első nagyobb szabásu magyar protestáns egyháztörténelmet.

Ilyen epedéssel várhatták hajdan a kegyes lelkek a Messiást, kiről jövendőt próféták mondtak s nyilván szólottak.

Prófétálások és jövendölések történtek e csudálatos könyv felől is, a melynek a magaságos Isten kinyilatkoztatott dolgáról kellett volna szólani, ugy a mint az itt miköztünk valósággá lett, s ugy a hogy az a megírásra mindhiába várakozott.

Támadtak pedig uttörő nagy férfiak, Keresztelő János szabásu lelkes nagy emberek, a kik az eljövendő útját egyengették s mint Antigone kegyeletos kezekkel az elaludt ösök sirjait és bús emlékeit keresgették.

Debreczeni Ember Pál, Tóth Ferencz, Bod Péter és velök, utánnuk még sokan, különösen a nagy Révész Imre, a kik mind a rég szétszóródott szálakat szövögették, egyházunk rég elfeledt dolgait kutatták.

Részszerint láttak ök, csak homályosan mint egy tükör által, de mi most már valahára az egészet és a valóságot látjuk. Az első nagyobb szabásu magyar prot. történet megjelent.

Tudósok munkája, bár nincs el a tévedés nélkül; egész, noha fogyatkozások is vannak benne, de mindennek dacára szép, csodálatos és lebilincselő.

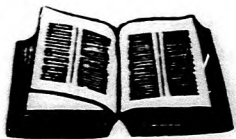
Az mondatik róla, hogy a mivelt közönséghez van intézve, de én érzem, hogy édes mindnyájunkhoz beszél.

S hogyan beszél s miket beszél! Szép képekkel, melyeknek nem hibája az, hogy a könyvből még két annyi kimaradt, szép előadással, melynek csak előnyére szolgál az, hogy két annyit is elmondhatott volna.

S miket beszél? Arról, hogyan született meg a magyarság lelkében a Megváltó, mint élt s mint halt meg a nemes római birodalom Poncius Pilátusainak, főpapjainak alatta s miként támadott fel. Arról, hogy mint üldöztettek és üldöztetnek az evangéliomi vallás hivei és prófétái az imporátorok alatt egészen napjainkiglan.

Olvassátok e könyvet, mely a kijelentésnek munkája magyar vonatkozásban és alkalmaztatásban. Olvassátok a mi magyar prot. egyházunknak vérrel és könnyel írott történetét; az apostolságnak, a vértanuságnak és dicsőségnek könyvét.

Vándor.

Megint zsinat.

A reformátusok debreceni főiskolájában megint felharsant a riadó, hogy Budapesten újra gyűlésezni fognak a zsinati atyák. Kezdünk idegesek lenni az efféle hírekre, mert a zsinat nyomában, hogy hogyan nem, az utóbbi időben nem igen jár megnyugvás.

Mi ennek az oka? A zsinat izgatott politikai események közepette ülésezett s a mióta tanácskozását megkezdte a harmadik rendszer van bukófélen s így vezető emberei sem igen tudták, hogy hova támaszkodjanak. Ezért a kiszámíthatatlan szavazások és meglepetések. Ma nálunk az állam a támasz s ha ennek oszlopai inognak, inog még az egyház is. S hogy ne inognánk mi, a kik még a zsinatot is az állam költségén tartottunk?

Mindazonáltal nem ez volt az oka a zsinati tekintély meghalványodásának, hanem inkább az, hogy a zsinat működése nélkülözte a nagy alkotásokat, intézkedéseit a kiforratlanság jellegét viselik magukon. Vagy tüllőnek a célon, vagy a féluton is innét maradnak.

Nem szolgált javára a zsinatnak az a mód sem, a mely szerint tagjait választotta. Ez tudjuk, hogy a különböző kerületekben eltérő alapokon történt. Ez az eltérés semmiképpen nem járult a zsinat homogenitásához. Különben, ha ez nem történt volna is, akkor sem lett volna képes a zsinat általános hatást ébreszteni. Nem, mert azt mai összetételében nem tekinthetjük másnak, mint a hivatalos egyház s főleg a kormányzók gyülekezetének, melytől a nép és a papság egyeteme meglehetősen távol állanak.

Nagy ideje, hogy egy alsó és felső házra tagoltassék a legfelső törvényhozó testület, az utóbbiba tétetvén által a mai egész zsinat.

De ez a jövő zenéje. A jelen helyzetre nézve azonban még az sem képezett utolsó kedvetlenséget, hogy a zsinat alkalmatlan helyen ülésezett és a zsinat gazdái a sajtó iránt meglehetősen barátságtalanul viselkedtek.

Törvényjavaslatokat nem kaptunk, de nem kaptuk a zsinati naplókat s a többi nyomtatványokat sem; egyszerűen nem is vettek észre bennünket.

Mindezek dacára nem tartom méltányosnak a közhangulatnak kedvetlenségét a zsinat iránt.

Nem, mert a mi egyházunkban nem a zsinaton és hatóságon fordul meg minden, hanem az evangéliumon és a lelkészekén. A zsinat és hatóságok nálunk akkor dolgoznak a legjobban, midőn nem dolgoznak, illetve nincs rájuk szükség.

Azután az is tény, hogy a mennyit meg-

tehettek, most is megtették az alyák. Ha többet nem tehettek, az nem tisztán rajtok mult és erőiken, hanem azon körülményen is, hogy őket és erőiket a közhangulat sem nem emelte, sem nem irányította.

Pedig ha kívülről némi segítség érkezik, sok minden egész másképen ütött volna ki. Még most az utolsó ülészak sem folyta le olyan szürkén a mint indul, ha több lelket vehetnénk.

Az énekeskönyv ügye, a tanítók fizetése és a tagadhatatlan kezdődő klerikális világ elleni állásfoglalás mind alkalmat adhatnának arra, hogy egy végső jelenettel magával ragadjon bennünket a zsinat. De ez már úgy látszik, hogy mind elérhetetlen és a zsinat utolsó ülészaka nem változtat azon általános közhangulaton, mely azt vallja, hogy az alkotmányi törvényeken kívül nem kell más törvény, hanem csak a kerületek teljes autonómiaja. S ha törvényhozás nem gyül rendesen össze minden évben, jobb ha akár 100 évig is megmaradnak ugyanazok a törvények.

Dr. Ferenczy Gyula.

Az 1848. XX. t.-c. különböző magyarázatai.

„Optimus interpres verborum quisque suorum.“

Mióta az 1848. XX. t.-c. emlegetése napirenden van, oly sokféle értelmezése jelent annak meg, lapokban és hivatalos iratokban egyaránt, hogy az újabb kor szülöttének, ki akkor még nem élt, midőn e törvény alkottatott, nehéz bennök eligazodni, az akkori törvényhozók közül pedig alig van már életben valaki; ami nem is csoda, hiszen az akkori törvényhozás tagjait nem a divatos ifjuság, hanem a tudomány mellett tapasztalással, életbölcseccsel megrakodott, a megyei életben vezérszerepet vitt, a létező törvényt éveken keresztül alkalmazott s annak hiányait vagy jogtalanságait teljesen ismerő elemelt emberek közül választották, az országgyűlési ifjuság pedig azért ment fel, sőt küldetett oda a megyékből, hogy tőlük tanuljon.

Nemcsoda tehát, ha az ifjabb nemzedék ennek a törvénynek magyarázatahoz nem is tud sem az életben sem a parlamentben alaposan hozzá szólani s eselleg csak azért pártolja e törvényt, mert ő 48-as, vagy azért ellenzi, mert ő meg 67-es, holott e törvényt a 67-diki kiegyezés sem semmisítette meg, amint ezt az 1869. LIII. t.-c. nyilván bizonyítja.

De lássuk csak e törvénynek újabb időkben

felmerült s ma is csaknem mindennap felmerülő magyarázatait.

A katolikus atyafiak közzül sokan és pedig magok a papok azzal kezdték a magyarázatot, hogy ez a törvény a katolikusokra nem tartozik, mert ők nem bevett vallásfelekezet, hanem ősegyház, anyaszentegyház, mely felekezetnek nem nevezhető mint a többi szakadárak csoportja, pedig tudjuk, hogy a keresztyénségnek már kezdetben az apostoli korszak után, két alakja volt: a keleti és nyugoti, amaz Erdély felől, emez pedig nyugotról Róma felől jöven be hazánkba, tehát azt mondani, hogy ezek nem felekezetek voltak: legalább is anakronizmus, valamint az sem mondható, hogy a mi őseink a magyarok nem itt vették be, hanem magukkal hozták Ázsiából. E felett tehát vitatkozni felesleges annyival inkább, mert mindkét felekezet ma is fennál s csak abban különbözik az azóta keletkezett újabb szintén bevett felekezetektől, hogy mindkettő állami javadalommal és kiváltságokkal lett ellátva, míg a többiek hosszú időn keresztül állami támogatásban nem részesültek.

Ennek az igazságtalanságnak akart tehát véget vetni az 1848. törvény, mely kimondotta, hogy „minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költséggel fedeztessenek.“

Hogy magok az 1848-iki törvényhozók is így értették ezt, habár teljesen meg nem valószínűsíthették, nyilván mutatja az, hogy ugyanazon törvényhozás által a papi tized eltöröltetvén, miután e miatt a felvidéki, különösen a szepességi római katolikus papok nagy inségbe jutottak, báró Eötvös József akkori kultuszminister legelőször is épen ezeknek volt kénytelen segélypénzeket küldeni, Erdélyben pedig, hol a magyar ref. papoknak is a fejedelmek korában szintén törvény által megállapított tized járt, ennek megszüntetvén a hivek könnyöretességéből éltek meg valahogy, mignem a forradalom lejártával amott a dús javadalommal megáldott püspökök adtak össze oly vallásalapot, melyből az alsó papság némi congruát nyert és ma is nyer, az erdélyi ref. egyházkerület pedig pert indított az elvesztett tized kárpótlásáért az állam ellen és azt sok év leforgása után meg is nyerte.

A tulajdonképeni Magyarország lelkészeit azonban hiveik nem tizeddel, hanem csak önként megajánlott díjlevél szerinti fizetéssel látván el kezdettől fogva, ezek ma is viselik a sok helyen elviselhetetlen adózást állam és egyház részére, papjaik és tanítóik pedig a kis egyházakban a nyomoruságot s e miatt ugy a hivek, mint a lelkészek és tanítók is nem egyszer vesz-

nek kezökbe vándor botot, hogy jobb hazát keressenek.

Igy állván a dolog, teljesen igaz a mostani cultusminister álláspontja, hogy t. i. az 1848. XX. t.-c. a katolikusokra is tartozik, mert ezt az akkori törvényhozók is így és nem másképpen értették; csak azt ne feledjük, hogy ennek aztán szükségképeni következménye lesz, ha most nem is, de később okvetlen az államvagyonból az államfőtől adott papi javak secularisatiója, mert, enélkül az a törvény általánosságban végre nem hajtható, mert a különben már is túl magas állami adózásból ki nem telik; addig pedig a többi felekezeteknek, melyek eddig kielégítő vagy semmi állami támogatásban nem részesültek legalább oly ellátás adandó, hogy ne legyenek kénytelenek meggyülni s egymásután itthagyni a régebbi időben annyira szeretett magyar hazájukat, más idegen nemzetbe beolvadni s az önfentartás által kényszerítve akaratlanul is magukat bünösökké tenni abban, hogy magyar hazájuk a második ezredévet meg ne érje!

Az a másik tajta magyarázat tehát, hogy az 1848. XX. t.-cikk csak a protestánsokra tartozik, sem a törvény szövegével, mely „minden bevett vallásfelekezetről“ szól, sem az akkori törvényhozók tettelegesen magyarázatával meg nem egyezvén: magától elesik.

II.

Csak arról akarok még szólni, hogy mimódon került napfényre e törvény újabb időben az éji homályból? mert a „Magyar Szó“ napi lap azt mondja, hogy azt ő ásta ki mintegy a föld alól s bár elismerem, hogy a legújabb időben ez a lap verte mellette a dobót s küzdött erősen érette; de tévedés volna azt hinni, hogy arról már mindenki megfeledkezett volna.

A közpapok mozgalmával ugyanis, midőn az ő lapjuk minden cél nélkül csak a két Szász püspök lerángatásával hitte, hogy az alsóbb papság jobblétre jut, történt, hogy ezen mozgalomnak két vezető embere, kik ma is élnek, nálam megjelenvén, mondtam nekik, hogy nagyon tévesen hiszik, hogy ilyen hozzájuk, mint lelkészekhez nem illő eljárással sorsukon javítanak, hiszen ott van az 1848. XX. t.-c. annak megvalósítását kell már valahára sürgetni lapjuknak s még hivatali felsőbbjeiket is ennek nyerni meg, s midőn megtudták, hogy azt a törvényt ők nem ismerik: nagy lett az örömük s felhagyva a téves iránynyal, mozgalmukat és lapjukat mindjárt ez irányban indították, én pedig csodálkozva azon, hogy ezt a törvényt még

papok sem ismerik, legközelebbi e. m. gyűlésünkről Nagykárolyban következő felterjesztést indítványoztam az 1891-ben összeülendő zsinathoz:

* * *

Felterjesztés

az egyetemes magyar ev. ref. egyház 1891-ben összeülendő országos zsinatához.

A hazai mindkét hitvallású evangélikusok vallásszabadságát s önkormányzati jogát biztosító 1790—91. XXVI. t.-c. megalkotása után, több mint félszázaddal létrejött, a szintén királyilag szentesített 1848. XX. t.-c., mely a törvényesen bevett keresztyén vallásfelekezetek közt a teljes jogegyenlőséget megállapítván, ez elvnek megfelelőleg a 3. §-ban elrendel, hogy „minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségai közálladalmi költségek által fedeztessenek s ez elvnek részletes alkalmazásával a miniszterium az illető hitfelekezetek meghallgatásával a közelebbi törvényhozás elébe kimerítő törvényjavaslatot fog előterjeszteni.“

Közel félszázad mult el ismét ez utóbbi törvénycikk megalkotása óta a nélkül, hogy az ige testté vált s az abban kimondott igazság a bevett vallásfelekezeteknek kiszolgáltatót volna, — a „tökéletes egyenlőség és viszonyosság“ mai napig csak papiroson maradt.

Történtek ugyan e törvénycikk életbeléptetésére koronként kísérletek, de azok közbejött akadályok miatt meghiúsultak.

Igy mindjárt a nevezett törvénycikk megalkotása után 1848. szept. 4. és több napjaiban megtartotta akkori boldog emlékü vallás- és közoktatásügyi miniszter báró Eötvös József Budapesten, a mindkét hitvallású evangélikus és az unitárius felekezetek küldötteivel a törvény meghagyása szerint az értekezletet, de annak tanácskozásai és megállapodásai a csakhamar bekövetkezett nehéz idők miatt kellő eredményre nem vezettek.

Majd megindult a kísérlet e törvénynek úgy a hogy valósitása iránt a Thun-korszakban vagy a hirhedt pátens idejében is, de ekkor legfőbb örökségünk, autonomiánk kivántatván érte cserébe, visszautasítottuk azt különösen azon okból is, mert egy alkotmányos uton hozott törvénynek reánk háruló bármily nagy jótéteményét nem akartuk törvénytelen állapotok közt törvénytelen kormány kezéből elfogadni.

Végül az új alkotmányos aerában maga az 1868. évi LIII. törvénycikk is mindjárt a bekezésben kilátásba helyezte az 1848. XX-dik törvénycikk megvalósítását, ezt mondván: „Addig,

mig a vallásfelekezetek egyenjogúsága törvény útján általánosan szabályoztatnék, az 1848. évi XX. t.-c. alapján: a keresztyén vallásfelekezetek viszonyosságát illetőleg rendeltetik“ stb.

Ezekből nyilván kitűnik, miszerint a többször hivatolt 1848. XX. törvénycikk létrejötte óta egy államkormány sem adta fel, sőt mindezen elismerte annak kötelező erejét, valamint elismerte maga az újabb alkotmányos törvényhozás is.

S bár mindezek alapján sürgethettük volna már régebben is a nevezett törvénycikk életbeléptetését; de tekintve az édes haza testén a vészes idők által ütött számtalan sebet, tekintve az álladalom soknemű szükségait: türelemmel vártuk, míg ama sebek begyógyulnak s az 1848. által a polgári és állami életbe is behozott nagy reformok keresztül vitetnek s utoljára hagytuk magunkat, felekezeti érdekeinket, nehogy a haza és állammal szemben követelőknek láttassunk.

Most azonban, midőn az 1848. törvényhozás által szentesített nagy reformok közül azok is, melyeknek keresztül vitele az államra terhes anyagi kötelezettségeket rovott, — minő a papi tized és jobbágyság eltörlése és megváltása, — immár keresztülvive és rendezve vannak; most, midőn a kor követelményeivel szemben egyházi és iskolai szükségaink tetemesen szaporodván, azok elhordozására szegényebb egyházaink magokra hagyatva képtelenek; most, midőn különösen idegen nemzetiségek közé ékelt apróbb gyülekezeteink az anyagi szegénység miatt pusztulnak s velök együtt pusztul a magyar elem; végre most, midőn hosszú évek tapasztalása meggyőzött arról, hogy sem a jelenlegi parányi államsegély, sem az egyházunk tagjainak újabb megadóztatása által létesített országos ref. egyházi közalap a létező bajokat meg nem szüntethetik, a szükségeket nem fedezhetik: azt hisszük, hogy nemcsak magunk, hanem az állam ellen is bünt követnénk el, ha tel nem szólalnánk s nem kérnők a törvényhozástól az 1848. XX. t.-c. 3. §-ának elvégre valahára életbeléptetését.

Távol van tőlünk, kik a történelmileg kifejlődött jogok megsemmisítésének, valamint magunkra, úgy másokra nézve sem lehetünk barátai, — távol van tőlünk, hogy óhajtásunk teljesülését az állam által eddig is pártfogolt többi hitfelekezetek sérelmével kívánók keresztül vitetni, — szerintünk ép úgy fedezheti az állam a mi egyházi és iskolai szükségainkat is, mint a hogy fedezte a papi tized és az urbériség megváltását, t. i. közadózás útján, melyet minden honpolgár vagyonaránylag teljesítene. Hiszen nálunk reformátusoknál is az erdélyi egyházkerü-

letben már több egyház lelkésze, a hol t. i. a papi tized képezte annak jövedelmét, ily állami uton nyeri évek óta fizetését, — miért ne lehetne tehát az apróbb egyházakban a régi dézmánál sokkal súlyosabb s épen a szegényekre nézve elviselhetetlen egyházi adóterhet azok vállairól leszállítva, országos közköltséggel fedezni?

Távol van tőlünk az is, hogy a Krisztusi elvekkkel ellenkezőleg azt, a mi kötelesség, érdemül róvjuk fel magunknak s kérkedjünk, dicsekedjünk hazafiságunkkal, de azt talán szerénytelenség nélkül kimondhatjuk, hogy bár a magyar haza és a magyar állameszme ellen soha nem vétettünk, mégis — mint hitfelekezet — mi reformátusok valánk mindig legmellőzöttebb fiai e hazának.

Ugyanazért teljes reménnyel és bizalommal vagyunk az iránt, hogy a mostani alkotmányos törvényhozás és a magas kormány belátva igazainkat, nem fog késni az 1868. LIII. törvénycikkben kifejezett ígéretét beváltani s ezen országos tényével méltó befejezést adni a felvilágosodás azon századának, mely az 1790—91. országgyűlésen lett törvényes elismertetésünk óta mai napság lefolyt.

Teljes reménnyel és bizalommal vagyunk az iránt is, hogy valamint a boldog emlékü báró Eötvös József által 1848. szept. havában összehívott értekezlet nyilván kijelentette, miszerint az egyház önkormányzati jogát sértetlenül kívánja fentartani, úgy mi is, ha Ő felsége törvényben biztosított legfőbb felügyeleti jogának (suprema inspectio), hódolatteljes elismerése mellett önkormányzati jogunkhoz nemcsak egyházunk, hanem magának az államnak jól felfogott érdekében is tántoríthatatlanul ragaszkodunk, ez legkevésbé sem fogja gátolni a hivatott törvény életbeléptetését. Abban a meggyőződésben vagyunk ugyanis, hogy annál erősebb valamely állam, mennél több szabadságot és tevékenységet enged, a törvény korlátai között az őt alkotó elemeknek, úgy egyeseknek, mint testületeknek a magok hatáskörében, — s ma, midőn a róm. kath. atyafiak is igen helyesen autonómiára törekednek, hazánkban: a már általunk századok óta élvezett önkormányzati jogot, mely nélkül zsinat-presbyteri rendszeren nyugvó egyházunk dualisticus szervezeténél fogva lenni sem állhatna, akár nekünk magunknak önként feladni, akár a törvényhozásnak tőlünk elvenni akarni, legalább is anakronizmus lenne.

Abban a meggyőződésben vagyunk végezetre, hogy az 1848. XX. törvénycikk, melynek eltörlését sem a korszellem, sem a hazánkban létező felekezeti viszonyok meg nem engedik, nem állhat ott továbbra is merő gunyjául a tényleges

állapotoknak s hogy e törvénycikkhez kötött hiu reményekből, egy vagy más módon, elvégre is ki kell ábrándulnunk.

Mely tiszteletteljes felterjesztésünknek a fokozatos egyházi hatóságok útján az összeülendő zsinat elébe juttatása, külön lenyomatban is sokszorosítottása s az összes fars-egyházmegyék espereseihez csatlakozás végett leendő megküldésével egyházmegyénk elnöksége megbizatik.

Kelt a nagykarolyi ev. ref. egyházmegye 1890. ápril. 15-én Nagykarolyban tartott közgyűléséből.

Kulin Imre,
egyházmegyei gondnok.

Segesvári József,
esperes.

* * *

Ezen az összes püspökök, főgondnokok, esperesek és egyházmegyei gondnokokhoz megküldött, a tiszántuli egyházkerületi gyűléshez pedig felterjesztés végett hivatalosan beadott indítványa egyházmegyénknek az ilyenek megvizsgálására kiküldött bizottságban csak az egy Balogh Ferencz egyháztörténelmi lelkes tanár által pártoltatván, a többiek félelmükben kimondták rá a „noli me tangere“-t s nem is lett felterjesztve.

Segesvári József.

A zsinati törvények záradéka.

Mindenképen rosszul állnak ügyeink. Protestáns anyaegházunk fejealja csakugyan rosszul van. Kint és bent ellenség vesz körül bennünket. Hogy ez az ellenség ott van már falainkon belől, régen tudjuk, régen látjuk. Ez a hitközöny gonosz ördöge, amott a szakadárrok, baptisták, nazarénusok rajongó tábora támad reánk; itt az a bizonyos páncélos férfiú vas marka szorongat, amott a bünök egész serege, mint a világot elnyelni akaró oroszán harcól ellenünk. De mindezen belső bajokat nem néztük összetett kézzel. Harcoltunk mi is úgy a hogy tudtunk, a hogy lehetett. Annak a gonosz ördögnek a meggyőződés a lelkesedés tömjénét füstöltük orra alá. A tévelygőkkel szemben az evangéliom világosságának fegyverét villogtattuk. A teher alatt roskadozónak törömfüvet adtunk, a remény szines sugaraival kecsgettettük: majd lesz az még másképen is, közeledik már az igazság napja. A bünben élőt, az oroszán által már-már elnyeletettet megfogtuk, megragadtuk, ha belső ellenségekkel szemben teljes diadalt nem arathattunk is, de meggyöngítettük, hatalmaskodásának elejét vettük.

Tudtuk azt is, hogy kívülről is ugyancsak szorongatnak bennünket. Róma fekete lovagjai régen csatasorba álltak ellenünk. De jólesett hinnünk, reményelnünk, hogy a haladó, fejlődő világ szelleme, *nemzeti kormányunk* liberalizmusa velünk együtt majd csak viszsaszorítja Róma törtető lovagjait. Most azonban nagyon

keserü esalódás ért bennünket. A régi bajokhoz még egy nagyobb, még egy veszedelmesebb jött, onnan, a honnan nem is vártuk, a hova ha teljes bizalommal nem is, de jó reménységgel tekintettünk. Nemzeti kormányunk végre valahára szint vallott. Ő nem a mi barátunk, de nyílt ellenségünk. Azt hiszem eléggé bizonyítja ezt a zsinati törvények záradéka. Valóban gyönyörű kitatások között köszönt reánk a legközelebbi március Idusa!

A zsinat legutóbbi ülése alkalmából is láttuk már az államhatalom szokatlan eljárás, igazságtalan kritikáját, midőn királyi jogokat gyakorolt; de azt a mit most kell tapasztalnunk, még sem gondoltuk, mert ez már több a szokatlanságnál, több a jogfosztásnál, több az állami omnipotenciánál.

Itt fekszik előttem az 1882, 1893-iki zsinati törvények megerősítő záradéka. Mindkettő ezen szavakkal végződi: „jelen egyházi törvényt ezennel jóváhagyjuk és megerősítjük.” Azután jó a név, és más [semmi. A mi egészen természetes is. Mert hiszen ha valamit megerősítek, abból már le nem vonhatok semmit sem. Vagy ha pedig nem tetszik a megerősítést váró dolog, egyszerűen nem erősítem meg, megteszem kifogásaimat, megszabom fölvételeimet, melyeknek teljesítése után jön a jóváhagyás, a királyi szentesítés. Így láttuk ezt az 1893-iki zsinati törvényeknél is. Most azonban egészen másként történt. A megerősítő szavak után egész litania következik, melynek veleje, hogy nekünk protestánsoknak hosszú, hosszú időközön keresztül még szavunk, még kérésünk sem lehet igazságos és jogos részünk követelese tárgyában, mert hiszen meg kell elégednünk azzal, a mit a nagy nemzeti kormány alamizsna képen kegyes volt megígérni s talán majd törvénybe is iktatni a mi még sokkal rosszabb, sokkal veszedelmesebb. Oda szögez hát bennünket a szöghöz, az anyagi nyomorúsághoz, nem törődve azzal, ha hiveink, ez a színmagyar nép, az elviselhetetlen egyházi adó teher alatt összeroskad, vagy koldusbotot véve kezébe messze idegenbe vándorol. Mert azt csak talán nem gondolja ez a nemzeti kormány, hogy az a három millió korona elég lenne a mi terheink elviselhetőbbé tételére? Azzal bizony nem sokra megyünk. Adóterheink százaléka alig alig eshetik lejjebb, még ha az egészet erre a célra fordítjuk is. De hát akkor meg mi marad a lelkeszi nyomorúságos fizetések emelésére, a korpótlékra, az iskolák fentartására, fejlesztésére? Hogy pedig ezeket az állam teljesítse (a mit a magam részéről autonomikus jogaink épségben tartása szempontjából sohasem óhajtottam) annak egyenes elejét is vágja az a záradék, mely az 1888-ik XVI, s az 1893-ik évi XXVI törvény-cikkre hivatkozik, melynek érvényét tovább is fentartja fentartandónak mondja talán az örökkévalóságig!

Valóban megalázó állapot! Elvenni még a jogos kérelem lehetőségét is, závárt verni az ajkakra, ráparancsolni a gondolkozó főkre, törvényt szegezni a régebbi keletű, de még mindig érvényben álló törvényekkel szemben és pedig éppen nem egyházi törvényeink záradéka gyanánt, hogy mást ne mondjak: az idő szerének rettenetes visszafordulása!

Ezt látva, ezt tudva én csak azon töprenkedem, mire való volt akkor az az egész zsinatoskodás? Hiszen a mit nyertünk, kész veszteség, a jobb jövőbe vetett reményeink teljes megsemmisítése.

A tanítói fizetéseket most rendezni akarják. Ott is megalázás készül reánk, annak látszólagos áldását is ellenünk fordítják. Most itt van az újabb sérelem az

emberi legősibb, legeredetibb jogok eltiprása, az 1850-es éves rémes sötétsége, a klerikalizmus hydra feje. Mi jsn még?

Zsinati Atyáink! Méltóságos nagy Uraink! Az Isten szerelmére, kiáltsanak már vetőt. Vagy mondják meg az azoknak a kormányon ülő nagy embereknek, hogy ha nem tetszenek nekik az 1848-as törvények: töröltsék el, hogy így a jog és igazság mérlegét saját tetszésük szerint kezeltsék. Akkor talán majd mi is jobban megmozdulunk. Mert nekünk nem ordókra van szükségünk, hiszen az csak mérges madzag, hanem mindenek felett igazságra!

o—r.

A Jézus drámák érdeméről.

(Folytatás és vége.)

„Ezzel a drámának vége” mondja az értekező, s ismeretetését így fejezi be, egyszersmind jelezvén azt is, hogy miképpen lesznek a csudáknak szemtanúi: „De a szemlélő lelkében ott rezeg tovább az érzelem felajzott hurja s megérti, hogy ez az erkölcsi halálából a bűnbánat őszinte és mély töredelme és a hitnek menyeyei malasztja által életre támadt szegény asszony első lesz, a kinek annak a nyitott sírnak láttára harmadnap reggel az Ur csakugyan feltámadt.

És így lesz e dráma is éltető predikáció minden bűnös lélek számára az isteni Mester e fenséges kijelentésével: Ne félj, csak higgy! A te hited megtart téged!”

Hát mindezeket egyeztesse össze, a ki tudja, én érdemesnek tartanám egy házasságtörő, becstelen életű asszonytól (a melynek számára első sorban irathatott ez a dráma) megtudni, hogy látván és hallván, micsoda hatását érezte ő e drámának? Hanem azt természetesen találok, hogy egy közönségesen becsületes asszony, kinek a végett, hogy őszinte hittel imádjá az irgalmaság Istenét, nincs szüksége ezen Máriának sem visióira sem fölhívására, legkevésbé pedig peldaadására, e darab látása, vagy olvasása után, ha a bibliát s abban Mária nevét olvassa, vagy a cinquecentó-beli *Keresztről levéltelt* vagy *Sirbatéltelt* ábrázoló remek képeket szemléli, (hol Mária mindenütt jelen van) arra, gondoljon, hogy ez lett volna az a személy, a ki miatt Jézus elárultatott, s a kinek módjában állott ötlet megmenteni.

Való az, hogy Jézus drámák írása ellen kifogást tenni immár idejét mult dolog, de szigoruan elítélendő s elutasítandó az, hogy miután a házasságtörés, prostitúció és féltékenység témái el vannak csépelve, új eszme hiányában változat és nagyobb sensáció kedvéért a szabad gondolkodás révén Jézusig vitessék föl a vastag realizmus, kiben minél fenségesebb és idvezítőbb az emberi annál inkább becsülni és tisztelni kell azt, kerülésével a tisztátalan médiumoknak, bárminő frázisokat lehessen is ezekkel szavaltatni.

Amilyen egyoldalúsággal, csupán az egyházi féltékenykedésnek tulajdonított tiltakozás ellenében méltatta értekező ezt a drámát, olyan egyoldalúságot, vagy inkább helyt nem álló általánosítást árulnak el értekezőnek még némely kijelentései. Ilyen ez: „Korunk egészen vallástalan kornak van elhíresztelve, a melynek a szív legmagasztosabb érzelmei és vágyai a lélek üdvösség szomja iránt nincs érzéke. Hát én megvallom, hogy ezen ko-

runkkal szemben különben is inkább csak egyházi oldalról hangoztatott rideg vádban osztozni nem tudok. Nem, nem vagyunk mi sem vallástalanabbak, mint az ember volt átlag minden korban, csak másképpen vagyunk vallásosak." Jelentős mondások ezek, azért szükséges értelmezni a szót s a szerint különbséget tenni.

A vallásosságban miként tanítalik is, hit és vallás egyesül; a hit tárgya a teremtés és megtartás, a végzetlen valósága, s az embernek a végesnek ehhez való viszonya; a vallás alaki és szóbeli kifejezése a hit tartalmának (vallástétel) kiegészítve a vallásgyakorlat által (ritus). A hitnek, miként tárgyában, úgy lényegében is alig lehet különbség, leginkább annak formájában, a vallástételben és vallásgyakorlatban térnek el egymástól a felekezetek. S a ki ma legalább hetven éves, az emlékezhetik gyermekkorából, hogy az időben a teljes vallásosság, általában minden felekezetenél s minden osztálynál családi erény volt, a vallásgyakorlat házi szokás, a templombjárás buzgón teljesített erkölcsi kötelesség, városokban és községekben az előljárók is (felekezetek szerint) testületileg vonultak ünnepnapokon a templomokba s foglalták el reájok váró rendes helyeiket, noha már akkor is hangzott panasz a vallásosság hanyatlása miatt, s már akkor is akadtak szabad gondolkozók, kik a vallástalanságot felvilágosodásnak állították.

Ma ne áltassuk magunkat, élő hitet egyáltalában nem táplálnak az emberek: hisznek, mert nem tudnak nem hinni, s nem gondolkodni kényelmesebb, mint kértelkedni, belső mély hitnek példája vajmi ritkaság, ellenben a hitetlenség példái minden lépten-nyomon mutatkoznak.

A vallás adva van a felekezethez tartozás által, s annak tételével törődjenek a papok, kik azt cselekszik is a maguk föladatainak megfelelően még építve a közönség közömbösségére, mert a vallásosságnak egyedüli külső jelensege a vallásgyakorlat, melyben csupán a közönség szorgalmatos, megszokva az értelmiség távolmaradását, a mi végzetesen hat ki mind a községit, mind a társadalmi életre.

Az sem kevésbé jelentős mondás: „hogy a Jézus drámáknál fogva a színház néhány órára az a lesz, a minnek mindég lennie kellene: templommá, a hol a legszentebb eszmék oltártüzei égnek." De ez ismét különbséglevéseire hív föl. A templom magabaszállásnak, megalkodásnak helye, Isten háza, hol mindenki mint porból lett es porrá leendő ember áll közvetlenül Isten előtt, hol a hit által megújul a lélek ereje és bátorsága az élet föladataihoz, de önértéke és önbizalommal tisztul annak netalán ébredező elbizakodottsága. A színház szórakozás, időöltés helye, hova mindenki magával viszi gyarlóságait, vágyait, tudását, de gyakorlatból, s tapasztalásból szokva ahoz, hogy a nyilvános életben az emberek illemből vagy udvariasságból, kegyelemből vagy hódolatból, de leginkább érdekből vagy hiúságból ne úgy mutassák magukat, a milyenek valósággal, hanem olyanoknak, a milyeneknek céljukhoz képest ismertetni kívánnak, és ez az eképpen egybegyűlt nézőközönség, melynél fogva a nézőtér is izgalmas látványosság színtere, hol ki-ki szintén kész arra, hogy kíváncsi érdeklődéssel szemléltetik, ez a sokféle elemből egybegyűlt közönség egy abban a várakozásban, hogy a színpadon a színműri és színészek jóvoltából, az embereket és az élet jelenségeit, éppen mert céltudatos terv szerint költöttek, leplezetlen valóságukban, mint adott tárgyat, saját képzeletének befolyása, tehát csatlódhatóság és csatlóztatás nélkül szemléltetheti, s néhány óra alatt eredményeket lát előállíttatni, föladatokat megol-

datni, ismert okokból, ismert eszközökkel, ismert célokra törekvő tényezők által, a milyen eredményekért küzdenek s a milyen föladatakon dolgoznak az emberek a tényleges mind magán, mind közéletben is, csak-hogy térben és időben is megosztva, a megfigyelésnek nem oly hozzáférhetően, de annál váratlanabb kimenegettel, mely aztán sokszor nagyon inessze esik az eszményi igaztól. És egy-egy ilyen színi előadásnál, színpadot és nézőtér egyben szemlélve, ez utóbbi sem kevésbé lélekemelő látványt nyújt, mikor a darab szellemének és játék hatásának önfelédten átengedi magát a közönség és az egyébként szétágazó gondolkodástól, érzésektől, indulatoktól vezérelt sokaság az onegy fenséges eszmének, az onegy igaz cselekedetnek fölismerésében és dicsőítésében egyetért, s lelkesedve mint egy ember tesz mellette bizonyosságot. Nehány percre elenyészik a nézők tudatában minden közöttök létező különbség, de azonnal visszatér az, mihelyt elmúlik a büvös hatás, s ki-ki újra megtalálja magát, és minden egyébre gondol, mint arra, hogy ime mégis van idő és alkalom, melyek tanúsítják, hogy miképpen lehetnek egyetértők az emberek.

Bizonyára Jézus drámák is sorbajöhetnek a színpadon, de nem vagy, hogy általuk a színház helyettesítse, vagy éppen pótolja a templomot, hogy ezzel versenyre keljen; valamint fonákság és baj volna viszont a templomot tenni hasonlóvá a színházhoz.

Végül nem maradhat észrevétel nélkül ez a kijelentés: „Szemeinket felnyitották a természet tudományok ítéletünket élesre köszörülte, a lélektani alapokra fektetett történelmi kritika. — Lélektani, emberi megoldást keresünk . . . még a vallás, a csudákban való hit körében is és lelkünk nem nyugszik meg addig, a mig kételyeire, tépelődéseire e téren is kielégíthető feleletet s e feleletben megnyugvást nem talál".

Ez a kijelentés már mesze tulesap azon a határon, a melyen belül a „Magdalai Mária" drámának és annak színpadra nem bocsátásával foglalkozni méltó, mert tulesap azon a határon, melyet e részben a tudományok is jeleznek.

Való, hogy mind a természeti, mind az emberi dolgok folyásának hivatalos és avatott buvárai az emberi tudást annyira kiterjesztették, miszerint megállapíthatták és mindenkinek be kell látnia, hogy természetfölötti, a természet törvényein kívül eső jelenségek nincsenek, nem is lehetnek és nem is lehetnek, és a lelkismeretes kutatók ezen tudás határait minden téren s minden irányban növekedő érdeklődéssel, fáradhatatlanul és gyarapodó sikerrel terjesztik, de kilátás nélkül arra, hogy minden kérdést ember valaha megoldhasson, hogy tudásával utóljérje a szintén mindinkább terjedő véghetlent, mely tudás azonban odaemeli az embert, hogy abból a mit eképpen megismert, annál inkább hitet merítsen ahoz, a mit meg nem ismerhet, különösen pedig az iránt, a mi a végtelenségen belül véghez megy, véghez mehet, és ez a hit a lélek megnyugvása, mely nem várhat a tudománynak soha véget nem érő befejezettségéig, mert az emberi élet betöltése tulajdonképpen napról-napra megoldandó erkölcsi problema, melynél a tudomány igenis kiegészítő de nem több. Ugyanazért fölösleges, sőt céltévesztett dolog a bibliát, elmúlt évezredek bölcsességének ezt a megmásíthatatlan hagyományát, a mai tudás szerint kiegészíteni, hanem miután a mysteriumok közt tévedező vakhit és annak hirdetése anachronismussá s tarthatatlanná lett, szükség van az emberiségnek nem magán filozofiai nézetekre, melyek egymástól elidegenítik s eltávolítják az

embereket, hanem világos nyíltan vallott élőhitre, mely azokat összehozza s összetartja a társadalomban. Az elkerülhetetlen társadalmi életnek, hogy egységes és gyarapodó lehessen, kiváltság nélkül minden egyes irányban két követelménye van: munkásság és vallásosság. Ezek nélkül egyenlőség, testvériség, szabadság hiába van kikiáltva s törvénybe iktatva, a szeretet hiába van prédikálva: hű szavak, azaz hogy ámitás és képmutatás még jóhiszeműség esetében is. Különben a megtartás örök munkája, melynek olyan követelő alázatossággal szeretik a *Gondviselés* felelősségét tulajdonítani, nem szűnik meg az emberek hittelenségével, mialatt meg ezek maguk nem szűnnek meg egymást bosszantani, üldözni, pusztítani. És ez a mindenkinek napról-napra közvetlenül tapasztalható, sőt érezhető kettős bizonyosság megvilágosíthatná s észretéríthetné az embereket, ha igazán tudnák hinni és akarnák vallani azt, a mi nyilvánvaló s a mit hinni lehet.

~

Kérelem a zsinathoz.

Főtiszteletű és Méltóságos Zsinat!

Legmélyebb tisztelettel kérem a Zsinat énekügyi bizottságát s ha ez kérésemet nem teljesítené, kérem a főtiszteletű és méltóságos Zsinatot, hogy az énekeskönyv revíziójára vonatkozó javaslatnak dallamokra vonatkozó részét következőleg módosítani kegyeskedjék:

V. A dallam.

a) Világias ütemezés és mérték alkalmazása kerültessek, valamint a világi dallamok felvétele is. Általában a nép által megszokott egyenmértű (chorális) éneklés fentartandó; az ehhez alkalmas magyar ütemezés megengedtetik.

b) A dallam és szöveg ritmikus egyezésére az új éneknél nagy gond fordítandó.

c) (marad.)

d) Melizmák csak ott veendőek fel, hol azok az eredeti dallamban kimutathatók s a nép által eddig is úgy énekeltek.

Ezzel összefüggésben kérem, hogy a szövegről rendelkező II. rész a) pontjához ez a toldás jöjjön:

„Az új énekek magyar ütemes verselésűek legyenek.“

Kérésemet indokolni kötelességem s ezt lehető röviden teszem.

Indokok az V. a) ponthoz s a II. a) pont toldásához:

Dallamaink magyar, francia, német és latin származásúak s énekeskönyvünkben régi hangjegyzés szerint ütembeosztás nélkül állanak. Korunk hangírása azonban megköveteli, hogy a dallamok ütemekbe (taktus) osztagassanak. A kérdés tehát az, hogy a dallamok milyen módon: származásuk szerint magyar, francia, német módon, vagy valamely közös módon ütemeztesenek? Ahoz, a magyar dallamok magyar ütemezést nyerjenek, só sem fér. Annak, hogy az idegen dallamokat eredeti, tehát a francia dallamokat francia, s a német dallamokat német ütembeosztással vegyük át énekeskönyvünkbe, semmi gyakorlati haszna nem lenne, mert a magyarnép az idegenből átvett dallamokat, miután azok a magyar nyelv és zene sajátjaival ellentétben ritmusban mozognak, eredeti ütembeosztás szerint és ritmusban úgy sem tudná énekelni. Nem még akkor sem, ha a magyar szöveg a dallammal való ritmikai

egyezés céljából az átvett dallamokhoz igazíthatnák. A szöveg illetően átigazításának egyébként már útját állja a javaslat II. részének a) pontja, mely szerint „magyarországi és erdélyi énekeskönyv felveendő darabjai lehetőleg változatlanul hagyandók.“

Semmi ok sincs tehát arra, hogy az idegen dallamokat idegen ütemezéssel és ritmusban vegyük át; még kevésbé volna helyes a magyar dallamoknak idegen ütemezést adni. Már pedig az az ütemezés (chorális kis allabreve), mely szerint a dallamok a debreceni revidált énekeskönyvben láthatók, melyet a zsinati bizottság „chorálméret“ elnevezés alatt elfogadni hajlandó: idegen, még pedig német ütemezés, egyszersmind ritmikus is, mely a német nyelv ritmusának, a többnyire jámbus és trokheusi lejtéssel irt német énekverseknek megfelelő, de a mi nyelvünk, nemzeti verselésünk és zenénk ritmusával nincs összhangzásban.

De ha az idegen dallamoknak is magyar ütemezést adunk, akkor mindaz az ének, mely magyar ütemes versben idegen dallamra iratik, a dallam ritmusával összhangzó lesz. S mi lesz ennek eredménye? Az hogy a nép a szövegben és dallamban nyelvének és zenéjének ritmikus lüktetését érezvén, önkénytelenül is elevenebb s nagyobb lendülettel fog énekelni; ahonnan teljesen jogosult az a számitás és remény, hogy a magyar ütemes verselés megfelelő dallamütemezéssel párosulva éneklésünknek vonatottságát lassan-lassan megszüntetné s a nélkül, hogy mai egyenmértű éneklésünk megzavartatnák, mostani vonatott éneklésünk szinte észrevétlenül lendületes szép énekléssé változnék át.

Minden ok a mellett harcol tehát, hogy a dallamok magyar ütemezést nyerjenek, a zsinati bizottság azt még sem rendeli el, sőt mintha annak kimondásával, hogy a ritmus mérték alkalmazása lehetőleg kerültessek, a dallamok magyar ütemezés ellen foglalna állást. Ezen megtartását a bizottságnak csak akkor lehet érteni, ha feltesszük, hogy a bizottság azon hiedelemben volt, hogy a dallamok magyar ütemezése veszélyeztetni fogja a dallamok egyházi jellegét, chorálitását s hogy a magyar ütemezés által éneklésünk világiassá lesz. De hát így van-e? Nem így van! Zenei tudásom hitelére állítom, hogy a dallamoknak helyesen keresztülvitt magyar ütemezése, úgy amint az a Próba-énekesben látható, a legtávolabbról sem veszélyezteteti a dallamok egyházi jellegét s éneklésünk chorálitását, s az az ütemezés a dallamoknak világiassá színezetét nem ad. Nem, mert a magyar zenében, különösen a nyugodt menetű, lassu tempójú daloknál (ének, himnusz lassu népdal) a ritmusnak elhatározó tényezője nem a hangoknak időbeli értéke, hanem a hangsúly. A magyar ütembeosztású énekeknél tehát nem az a fő, hogy az előirt hangjegyek időbeli értéküknek szigorú betartásával énekeltesse, hanem az, hogy a magyar ütemes szöveg hangsúlyos szótagjaira eső dallamhangok a többi dallamhangoknál valamivel súlyozottabban (accent) énekeltesse; ahonnan magyar ütemezésű énekek éneklésénél a hangjegy időbeli értékétől bátran el lehet tekinteni s a dallamhangokat — ha tetszik — úgy, amint szokásban van: egyenmértűleg, egyenlő husszusággal (choráliter) is lehet énekelni. Mert az ütemes magyar szövegnek hangsúlyon nyugvó ritmikus lüktetése átmegy a dallamra s ez a lüktetés a dallamból egymértű éneklés mellett is kiérzik.

Szakfejtegetésnek itt nincs helye. Ennyit azonban ell kell mondanom. E tárgy lényege az, hogy a dallamoknak helyesen keresztülvitt magyar ütemezése a legtávolabbról sem veszélyezteteti a dallamoknak s éneklé-

KÖZÉLETÜNK.

A református tanítók küldöttsége a Miniszternél.

A református tanítók Orsz. Egyesületének választmánya, magában foglalva az egyesületek és testületek küldötteit, nagy és népes gyűlést tartott vasárnap, Budapesten, a Lónyai-utcai gymnáziumban.

E gyűlés célját a tárgy állapította meg.

Tárgya volt pedig: a közokt. miniszter által a Házhoz beterjesztett, fizetésrendezésre vonatkozó javaslat meg hányása-vetése után, a javaslatban foglalt sérelmek összefoglalása egy csomóba kötése, azzal a szándékkal, hogy az a miniszter elé juttassék.

Miután Simon Károly egyesületi elnök elsorolta azokat az intézkedéseket, melyek eddigelé tétettek s melyek a gyűlés egyhangú helyben hagyásával találkoztak s miután rövid szavakkal üdvözölte Mecner Béla orsz. gy. képviselőt, az egyesület választmányi tagjait, megnyitva a gyűlést felhívta Csurka Istvánt egyesületi főjegyzőt a törvény javaslatban foglalt sérelmek folytán szükségessé vált határozati javaslat megtételére.

Nevezett, rövid előjáró beszéd után felolvastván a határozati pontokat magában foglaló memorandumot, azt egyhangulag elfogadták, s elhatározták, hogy e pontokat magában foglaló kérvényt a gyűlés (mintegy kétszáz tag) vigye személyesen a miniszternek.

Igy történt.

Gróf Apponyi Albert Tóth János állami titkárral együtt, a hold utcai palotában fogadta a református tanítók monstre küldöttségét, melyet Mecner Béla vezetett és mutatott be.

A bemutatás után Simon Károly elnök körülbelül a következő szavakat intézte a miniszterhez:

A legtisztább fajmagyar nép tanítóinak képviselői, a ref. tanítók orsz. egyesületének küldöttei össze gyűltek a haza magyarlakta messze vidékeiről és jöttek Nmélt. elé hogy az élőszó közvetlenségével tárják fel helyzetüket, bajaikat.

Tiszta magyar voltunkat nem akarjuk kihasználni, hogy ezen a címen különös kedvezményekre tartunk igényt. A mi hazafiasságunk sokkal természetesebb és tisztább talajból táplálkozik, hogy sem önző alacsony gondolatok hozzáférhetnének.

Bár hazafiságunkat minden szenvedésen keresztül készek vagyunk biztosítani, de emberek vagyunk. S van-e a ki követ dobhatna ránk, ha nyíltan bevalljuk, hogy a köznapi, lassan követ-köre tevő építő munkában, nem tudjuk panasz nélkül elviselni egy egész élet mártíromságát, ha őszintén bevalljuk, hogy mindennapi megélhetés napról-napra megújuló, nehéz gondjai közt nem tudjuk megőrizni a léleknek azt a derűjét, azt az egyensúlyát, mely a mi nevelő munkánk sikeréhez, áldásos voltához feltétlenül szükséges.

S míg egyfelől amilyen őszintén elismerjük, hogy a beterjesztett javaslat a magyar néptanítói status életben forduló pontot jelent, ép olyan férfias nyíltsággal mutatunk rá, a helyzet közvetlen ismerete alapján, arra az előttünk tisztán álló tényre, hogy a tiszta fajmagyar néptanítókra nézve különösen nincsenek arra a feltételek, a t. javaslatban, melyek nekünk egy hosszú mostoha mult után igazságot, kárpótlást szolgáló jelen s jobb jövő biztosítékait nyujtanak.

Az intenció nemességét látjuk és elismerjük abban a concessióban, hogy t. i. az isk. fentartók az állami segélyvel is kiegészítve is felelhetnek annyira a tanítói fizetést, mint amennyi megfelelő fokozatban az állami tanítók járandósága. Ámde ez az intenció s az ebből jöhető rendelkezés reánk nézve kicsiny értékkel bír, mivel egyházaink már eljutottak a teherviselési képesség legvégső határához.

A mi kérésünk lényege egy szerény, intelligens család megélhetési feltételeinek biztosítása. Ezt nem látjuk a javaslatból. Legalább reánk vonatkozottan nem, holott a szó lényeg szerinti értelmében mi is állami néptanítók vagyunk.

A kérelmünket magában foglaló memorandumokra a miniszter következőleg válaszolt.

Tisztelt Uraim! Barátaim!

Örülök, hogy ilyen jelentékeny számban együtt látom a magyar református tanítóságot. Bárcsak mindnyájan itt volnának, hogy mindnyájan hallanák, a mit mondandó vagyok.

Tisztelt Uraim! Mitől fogva én a közokt. ügyi tárcát elvállaltam, az első organikus kérdés, a mit magam elé tűztem, a tanítók anyagi ügyeinek modern irányban való rendezése. És még egy: az 1848 XX. t. c. végrehajtása, melyhez eddig nem mertek nyulni. Hogy a dolgok még nem érték el az ideális véghatást, az onnan van, mert én egy pár hónap óta vezetem az ügyeket s ennyi idő alatt, évtizedes mulasztásokat nem lehet helyrepolitni.

Az a rendezés, mely a letárgyalt t. javaslatban foglaltatik, az mindenben megfelelő s véglegesnek tekintendő.

Okos és művelt, jó hazafiakkal beszélek!

Hazánk fennállása és kiépítésének, összes intézményeink fejlődésének alapját a pénzügyi alap képezi.

Mi romokat vettünk át. Hitelünk megrendült. Több éven át rendtelenség volt. Évről-évre csak annyit lehet felvenni a költségvetésbe, amennyit a természetes fejlődés megkíván.

Mindaddig míg a rendelkezésre álló 20 millió koronát nem lehet fokozni, gyorsabb tempójú haladásról korai dolog volna beszélni.

És mi minden van erre a 20 millió koronára betáblázva?

A katonaság? Nem! Az csak annyit kapott mint a multban s mi arány szerint megillette.

A fejlődés? Igen, az ehez fűzhető ezernyi kiválnakkal.

Hogy csak a magam tárcájáról szóljak: ilyen a mintegy 3000 községben felállítandó állami népiskola, melynek alapja még nincs; továbbá a népoktatásnak az egész vonalon ingyenessé tétele, végre erre van betáblázva a hivatali társadalom minden igénye. Ezek és sok más s mindamelllett e 20 millióból 6 millió, tekintélyes rész jutott a tanítók fizetésének javítására.

Teljesen elismerem szónokuk azon kifejezésének igazságát és jogosultságát, hogy a hazának tett szolgáltatásnál fogva az állami tanítókkal együtt, egyformán az állam feladatát teljesítő állami néptanítók, de Uraim! a javaslat osztályozó része nem az én találmányom.

Én azt készen kaptam, de igyekszem, a mint láthatják is, közelebb hozom azt a még meglevő távolságot, hogy végre elenyészen. Ilyen irányban folytatjuk munkánkat jövőre.

Egyebekre nézve csak ismételhetem azt, a r. kath. tanítóknak mondtam.

Hogy mennyi idő alatt vihetném véghez, amit a

népoktatás ügye javítását illetőleg magam elé kitűztem? Nem tudom! Talán holnap, talán holnapután, de egyet megnyugtatójukra merek állítani, hogy olyan vágányokat fektettem le, hogy a kezdeményezés után kénytelen lesz ezt folytatni, ezen a nyomon tovább haladni annak, bárkilégyen is az ki utánam jön.

Még egy kérdésem van itt amiről szólni kívánok. Ez a kántortanítók javadalmazása. Talán egy-egy dolog körül nem merült fel annyi félreértés, félremagyarázás, különféle alakú és célzatu értelmezés, mint a kántortanítók fizetése körül. Én azt tartom leghelyesebb megoldásnak, hogy a kántortanítók járandósága a nyugdíjba is beszámítassék.

Jól mondta szónokuk, hogy senki sem dobhat joggal követ rá, ha nyíltan beszél. Ezt mondom én is. Én reám sem lehet követ dobni azért, mert az állam érdeke nem enged többet, mint amennyi a t. javaslatban van.

Ha többet tennék most: megölném azt a tyukot mely naponként tojja az arany tojást, csak azért, hogy egyszerre vehessem el tőle a meglevőt.

Adja Isten, hogy közigazdasági politikánk fejlődésével minél hamarabb elérhessük, hogy javadalmuk az állami tanítókéval egyenlő legyen.

Memorándumokat átveszem s azt figyelemmel átolvasom s őszinte jóindulattal ígérem, hogy minden olyan kérést, ami abban foglaltatik, ami pénzügyi műveletünk eddigi ábrázolatát nem változtatja, teljesíteni fogok.

Eddig a hivatalos rész. Ezután következett a szincerizálás, szóba került sok olyan aprórészlet, melynek javítási módozatai lehetőségét mindig ez a rettenetes mondat nyaktifőzte le: ha az állam pénzügyi viszonyai megengedik.

Egyébként a mi a református tanítók fogadtatásának külső képét és bensőség teljességét (ha látszólagos volt is ez . . .) illeti, sokkal pátriálkhalisabb volt, mint a milyen egy iroda tiszt és egy napdíjas között megeshetik.

Ezt a valódi uri emberhez illő magatartást az Apponyi javára bátran írhatják a tanítók, de a választásokra tett hivatalos kijelentéseket a messze jövő teher számlájára kell írniok, a nyomoruságos várakozás ugy látszik örökké fekete színű tentájával.

A szegedi kongresszus.

(Tanárgyűlés Szegeden. — Nem kell rangsor. — A hódmezővásárhelyiek indítványa.)

Az állami középiskolák vidéki tanárai febr. 24-én Szegeden országos kongresszusra gyűltek össze; a megjelent 150 tanár 1240 tanárt képviselt. A kongresszus egyértelműen a rangsor eltörlését kívánta s a fizetésnek a szolgálati évek szerint való emelkedését, mértékül az első folyamodásu bírók mindenkorai fizetést óhajtott. Ez országos tanári kongresszuson a nem állami közelebből az ev. ref. középiskolák tanárait is közletről érdeklődő dolog történt. A Szegeddel szomszédos Hódmezővásárhely ref. főgymnáziumának tanári kara kiküldött képviselői útján egy indítványt terjesztett elő, melyet a kongresszus határozattá emelt, ennek értelmében az állami tanárok szegedi országos kongresszusa a maga memorandumában, melyet küldöttség nyújt át, a vallás és közoktatásügyi miniszter urnak, hangsúlyozza, hogy mert a tanári munka akár állami, akár református iskolában egyforma, egyformán is becsülendő s értéklendő:

a nem állami közép iskolák s így az ev. ref. főgymnáziumi tanárok fizetésrendezése is az állami tanárokéval egy időben egyenlő mértékben s egy törvényben nyerjen elintézt.

Az a mód, melylyel a vallás és közoktatásügyi miniszter ur a tanítók fizetését egyszerre óhajtja rendezni, továbbá az állami tanárok nagyarányu akciója s ezen akció által nekünk nyújtott erkölcsi támogatás erős reményt nyújt arra nézve, hogy egyrészt a szerencsétlen fizetési fokozatok középiskoláinkból kiküszöbölhetők, másrészt eltűnik a különbség az állami és nem állami tanár között fizetés dolgában is. Az ev ref. középiskolák részéről indítandó actióra vonatkozólag a hódmezővásárhelyi ev. ref. főgymnázium tanári kara különben indokolt előterjesztésben megkereste az Országos Református Tanáregyesület Elnökségét s így remélni lehet ez a mozgalom egy szoros szövetségbe egyesítve az összes magyar tanárokat, valahára csak elfogja érni célját. Ugy legyen.

D. N. S.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Segesvári József lemondása.** A nagy-károlyi egyházmegye esperese Segesváry József kántorjánosi ref. lelkész lemondott az esperesegről és a f. hóban tartott rendkívüli egyházmegyei közgyűlés el is rendelte a lemondás következtében megüresedett esperesi állásra a szavazást. A nt. *Segesváry József* lemondása már régebben készült, a különben még javakorbéli férfi megunt a kormányzás gondjait és elve szerint fiatalabb vállakra óhajtott bizni annak terheit. E szándékát váltotta most valóra. A Segesváry lemondásával egy olyan férfiúnak állása üresedett meg, a kinek képességeinél és papi jelleménél csak a szive volt nagyobb s kinek épen ezért a legtöbb nehézséget okoz a kormányzás. Bizonyos aggodalommal látjuk őt távozni helyéről, azonban reméljük, hogy e lapok hasábjain még sokszor találkozunk nevével és a közügyek terhétről való megszabadulás csak hasznára szolgál az általános szeretett és becsült férfiúnak, kinek mind eddigi élete, mind a hatalomról való lemondása példányképpül szolgálhat.

— **Kinevezés.** Szabó Kálmán országgyűlési képviselőket a kereskedelemügyi miniszter az országos ipari és kereskedelmi oktatási tanács tagjává 5 év tartamára kinevezte.

— **Zsinati tanárképviselet.** Kiss Áron és gróf Dégenfeld József főgondnok elnökle alatt ma bontotta fel az egyházkerületi szavazatbontó bizottság a Borsos Benő szatmári gymnasiumi igazgató halálával megüresedett zsinati tanári pótképviseletre beérkezett szavazatokat. A szavazás, melyben az egyházkerület összes

gymnasiunai rendes tanárai résztvettek, első ízben eredménytelen volt, amennyiben abszolút többséget senki sem nyert. Ezért vált szükségessé Karai Sándor debreceni és dr. Imre Lajos hódmezővásárhelyi igazgató között új választás elrendelése. A második választásból 63 szavazattal Karai Sándor került ki győztesen dr. Imre Lajos 46 szavazata ellenében.

— **A főiskolai énekkar ünneplése.** A főiskola hirneves énekkara az Irodalmi Társulat közreműködésével a főiskola énektermében tegnap délután nagy-lelkű alapítóinak emlékeztére igen szép ünnepélyt rendezett. Az ünnepély, mely iránt nagy érdeklődés nyilvánult impozáns keretekben folyt le. Csiky Lajos magasröptű megnyitó beszéde után felolvasták az alapítványok kamataiból megjutalmazott diákok névsorát. A műsor valamennyi száma nagy sikert aratott, sok-sok tapsot esaltak ki a megjelentek soraiból. Különösen kijutott az ovációkból a kántusnak, mely az ősi tradícióhoz méltóan most is minden számával remekelt. Hallottunk még Vidovich Ernőtől igen vonzó és érdekes felolvasást, Hajdu Árpádtól és Szabó Istvántól szavaltot, melyek mind igen nagy tetszésben részeltük.

— **Nyilatkozat.** S. Szabó József urnak a Debr. Prot. Lap mult számában hozzám intézett felhívása egész gondolatmenetéből kitetszőleg nem jelent egyebet, mint azt, hogy csak abban az esetben nem hajlandó reám fogni a pápás elfogultság, esetleg a pápásokkal való cimboraság vádját, ha valami fanatikus pápista falóval találkozik személyemben. Protestáns voltomról amugy is feltétlen bizonyosságot szerezhetett cikkeimből, amelyeknek magamra vonatkoztatott tételei nem is jelentenek többet annál, hogy mint protestánst, engem semmiesetre sem vádolhat a nevezett ur katolikus felekezeti elfogultsággal. Mivel pedig az én igaz protestáns, tehát tekintélyeket nem ismerő álláspontomon egyáltalában nem reflectálok rá, hogy a szavamra való tekintettel vonja vissza helytelen állításait és téves képzelődéseit, végképen fölöslegesnek tartom közölni vele nevemet. Historicus Criticus.

Az új anyakönyvezető helyettes. Andrassy Gyula gróf, belügyminiszter Lösch István szolgálton kívüli m. kir. honvédszázadost a debreceni anyakönyvezetőséghez helyettes anyakönyvezetővé nevezte ki s őt a házasságok kötésénél való közreműködéssel is megbizta. A közgazgatási bizottság e tisztségre első helyen tudvalevőleg Oláh Gyulát, a második helyen Lösch Istvánt jelölte.

— **Nyilatkozat.** Alólirottak. miután ugy látjuk, hogy a ref. lelkészegyesületnek általunk kidolgozott alapszabály-tervezete, az eddig megnyilatkozott vélemények szerint nemcsak nem nyerte meg lelkészársaink tetszését, hanem éppen személyünkben és intencióinkban is a leg súlyosabb vádakkal és gyanúsításokkal illetettünk miatta, ezennel kijelentjük, hogy az alapszabálytervezetet visszavonjuk és mandátumunkat a 12-es

bizottság kezébe visszabocsájtjuk. Hamar István, Dr. Székely József. Jellemző viszonyainkra e nyilatkozat melyet sajnálattal közlünk. Szerk.

— **Lelkészeiktatás.** Varga Bélát, debreceni főiskolánk pár évvel ezelőtt végzett növendékét, ki egy éven át főgymnasiumunk segéd-tanára volt, majd a baseli egyetemen töltött egy félévet, külföldön léte alatt a köbölkúti egyház hívta meg lelkészül, s állásába való ünnepélyes beiktatása a mult vasárnap volt. Marjay Péter esperes akadályoztatása folytán nem jelenhetvén meg az ünnepélyen, azt Demjén Ferencz ér-olaszi lelkész, a gyülekezetnek 8 hónapon át való adminisztrátora vezette, ki az új lelkészt bemutatta a gyülekezetnek a templomban s a presbyteriumnak az iskolateremben. A szomszédos lelkész-társak közül megjelentek Demjénen kívül Kalas István Albisról, ifj. Szabó József Hegyközszenmiklósról. Ott voltak még Magyary Miklós az egyházmegye tiszti ügyésze Székelyhidről, az ünnepelő lelkész atyja Debrecenből, ügyvéd testvére Kisvárdáról, Csiky Lajos theol. tanár, ki egykori kedves tanítványát óhajtotta megjelenésével megtisztelni és mások. Az ifju lelkész hatalmas szónoki erővel előadott prédikációjával egészen elragadta gyülekezetét. Délben közebed volt, melyen hogy sok lelkes beszéd hangzott el, azt mondanunk sem kell. Áldást kívánunk Istentől az ő új szolgája munkájára.

— **Nyilvános nyugtázás és köszönet.** Az 1906. május 11-iki rémes tűzvész által elpusztított szadelői templom építésére a főtiszt. tiszántúli evang. reform. egyházkerületből a következő kegyes adományok érkeztek: a földesi ev. ref. egyház 5 kor. hajduhadházi ev. ref. egyház 4 kor. hajdunánási ev. ref. egyház 5 kor. nádudvari ev. ref. egyház 4 kor. hajduszoboszlói egyház 3 kor. nagyfalui hívek 7 kor. 96 fill. szentmihályi egyház 4 kor. h. szováti egyház 2 kor., tiszalöki egyház 1 kor., batonyai egyház 2 kor., békési egyház 10 kor., h. sámsoni hívek gyűjt. 3 kor. 60 fill. Arkosi Sándor bunyaszegszárdi tanító gyűjt. 7 kor. 22 fill., dobozi ev. ref. egyház 2 kor., gyomai egyház 4 kor., hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház 25 kor., köröstarcsai ev. ref. egyház 10 kor., öcsödi egyház 2 kor., szegedi egyház 5 kor., szentesi egyház 2 kor., beregszászvégerdői egyház 1 kor., Szabó Géza nagybányai s. lelk. gyűjt 29 kor., 02 fill., refajnaufalui egyház 6 kor., ártándi egyház 2 kor., furtai hívek gyűjtése 15 kor., 62 fill. szentjánosi egyház 1 kor., bakonszegi hívek gyűjt. 10 kor. 10 fill. biharudvari ev. ref. egyház 10 kor., danesházai ev. ref. egyház 5 kor., debreceni ev. ref. egyház 20 kor. S. Szabó József debreceni kollég. tanár és tanítványai 40 kor., hencidai egyház 3 kor., kabai egyház 2 kor., monostorpályi egyház 1 kor., nagybajomi egyház 10 kor., nagyrábei egyház 5 kor., kiskereki egyház 4 kor., berezeli egyh. 1 kor. Osváth Pál döghei lelk. gyűjt. 20 kor., 22 fill. fényeslitkei isk. gyermekek 1 kor. 44 fill. Vas Mihály gégenyi lelk. gyűjt 12 kor. 72 fill. nyirbogáti egyh. 2 kor., orvosi előjárók gyűjt. 4 kor., 02 fill. Varga Péter székelyi lelkész gyűjt. 12 36 fill. kunhegyesi egyh. 4 kor. mezőturi egyház 10 kor., tiszafüredi egyház 5 kor., tiszaszolnoki egyház 2

kor., homoki egyház 5 kor. kispeskei gyülekezet 12 kor. méhteleti hívek 7 kor. Szabó Bertalan mikolai lelk. gyűjt. 18 kor. 78 fill. nagyhodosi egyház 4 kor. Nagy József szatmárhegyi ev. ref. tanító gyűjt 6 kor. 12 fill. Hajdu Albert szatmárudvari lelk. gyűjt 6 kor. 68 fill. józsefházai egyház 1 kor. 20 fill. Lányi Kálmán hodászi lelkész gyűjt. 23 kor, 90 fill. nagykarolyi egyház 5 kor. Harsányi Pál olcsvapáti lelk. gyűjt. 4 kor. 13 fill. Szobonya József jármi-i lelk. gyűjt 14 kor 90 fill. mezősasi egyház 4 kor. aradi egyház 3 kor. cseengeri egyház 3 kor. Csiszár István darai lelk. gyűjt. 11 kor. Juhász László györgyteleki lelk. gyűjt. 9 kor. 10 fill. Balogh Aron keérsemjéni lelk. gyűjt. 4 kor. 14 fill. Gyarmatby Gábor kismaményi lelk. gyűjt. 4 kor. 50 fill. matolcsi ev. ref. egyház 3 kor. szatmári ev. ref. egyház 5 kor. szatmárnémeti ev. ref. egyház 10 kor. Szarka Károly vértesi ev. ref. lelkész gyűjtése 32 kor. 16 fillér. A mai napig érkezett a tiszántuli egyházkerületnek 68 egyházból összesen: 539 kor. 89 fillér. Ez egyházkerületbe kibocsátottunk 556 ivet, üresen visszajött 7 drb. így egyes egyházaknál van még 481 kerő ivünk. Midőn a hozzánk megküldött kegyes adományokat mélységes hálaérzettel köszönjük és nyugtázzuk; egyuttal szinte szorongó félelemmel jelezzük, hogy ha szörnű pusztulásunk képtelen lenne minden testvérünket mozdulásra bírni, bizony a magyar reform. Sionnak egy bástyáskájából kevesebbje leszen! Kelt, Szádelőn, 1907. febr. 19. Keresztesy Károly ev. ref. lelkész. Kádár István egyh. gondnok.

— A bösörményi Bocskay-szobor leleplezése. A Holló-Barnabás készítette gyönyörű Bocskay-szobort május során fogják leleplezni Hajdubösörményben. A szoborbizottság a leleplezés előmunkálatainak körvonalozása tárgyában e hó 9-én, szombaton délelőtt 10 órakor a vármegyeház nagytermében ülést tart.

— A fogyasztó közönség egyetlen alkalommal sincs annyira az eladó lelkiösmeretességének kiszolgáltatva mint amidőn órát vagy ékszer vásárol. Ezen cikk-nél a legkevesebben tudják azt megállapítani, vajjon elsőrendű tartós óra szerkezetet, avagy hibátlan kövű ékszer kaptak-e? És ezért teljes mértékben méltányolható a vevőközönség tétovázása amidőn ünnepi ajándékul avagy egyéb alkalomra órát vagy ékszer felét akar vásárolni. Sajnos, hogy sok reklámmal dolgozó némely esetben nem is szakember kezében levő üzlet nem azt nézi, hogy vevőjét lelkiösmeretesen kiszolgálja, hanem hogy kétes értékű holmiján minél nagyobb haszonnal adjon tul. Ily körülmények között őszinte örömünkre szolgál, ha ez uttal egy általánosan elösmert szolid órára terelhetjük t. olvasóink figyelmét, Polgár Kálmán budapesti óraművészt értjük, (üzlete: VII. Erzsébet-körut 29. szám) kinek egy évtized óta fennálló üzlete országos jó hirre tett szert, mert ő az egyedüli órás, a ki zsebóárt minden helyzetben, sőt a finomabbakat még hideg és melegben is kiregulázza, a mi által még a temperatura változásai sincsenek befolyással óráira. A vidéki közönség kényelmére Polgár Kálmán „A Műtövös“ cím alatt egy képes albumot állított össze, a mi gondos fénykép után készült metszetekben mutatja be az immár nagy népszerűségnek örvendő és megbízhatónak elösmert Polgár-féle órák és ékszerek ezer számra menő fényképeit. Birjuk Polgár Kálmánnak abbeli ígéretét, hogy a kiadásában megjelenő „Műtövös“ olvasóinknak közvetlenül ő hozzá címzendő felszólítására: ingyen és bérmentve megküldi.

Tartalomjegyzék: Képes magyar prot. egyháztörténelem. Vándor. — Megint zsinat. Dr. Ferenczy Gyula. — Az 1848. XX. t.-c. különböző magyarázatai. — Segesváry József. — A zsinati törvények záradéka. o—r. — A Jézus drámák érdeméről. r—z. — Kérem a zsinathoz. Szügyi József. — Közéletünk: A ref. tanítók küldöttsége a Miniszternél. — A szegedi kongresszus. — Különfélek.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

Az amerikai református egyház (Reformed Church in the U. S.) pitsburgi kerületébe tartozó magyar egyházmegye kebelében egy lelkészi állásra ezennel pályázat hirdettek.

Javadalom: 800 dollár készpénz, tisztességes lakás és a szokásos stóla. A stóla a következőkben van megállapítva: esketés, temetés 5 dollár, keresztelés 2 dollár. Az utiköltség a missió hatóság részéről biztosítva van.

Pályázati kérvény Rev. Alex Csutoros 2854 79—S. E. Cleveland, Ohio küldendő.

A missió hatóság megbízásából

Csutoros Elek,
egyházmegyei gondnok.

Hajdumegyei Népbank mint szövetkezet.

Hetedik évtársulatát 1907. január elsején nyitja meg melybe tagok már most is és az év folyamán bármikor beléphetnek.

Az intézet tagjainak száma rövid három évi fenállása alatt 2400-ra emelkedett, a kik 13,000 törzsbetétre több mint 580,000 koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt 1.700,000 korona tőkének felel meg.

A vidéki tagok befizetését megkönnyítjük azáltal, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A törzsbetétek eddig megállapíthatólag 6%-ot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hétbármelyik napján utólag fizetendő legolcsóbb kamattal mellett folyósít.

Kölcsönöket a negyedik évtársulatra már most adunk. Minden 10 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető, melyben a kamatt is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

Kölcsönöket adunk: 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ erejéig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezes jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre.

Jelentkezések a negyedik évtársulathoz való belépésre vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 26. szám, főtözsde épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor, jogtanácsos. Dr. Brukner Ernő, elnök.

Ügyvezető választmány:
Dr. Ferenczy Gyula, elnök.

Hegedüs Sándor. Grósz Nagy Ferencz.

Első magyar — villamos erőre berendezett —
hangszergyár.

STOWASSER J.

cs. és kir. udv. hangszergyáros

☞ a m. kir. zeneakadémia, színházak, hadsereg, művészek stb. szállítója ☞

Budapest, II., Lánchíd-utca 5.

Ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb
minőségű vonós-, huros-, fuvó- és ütőhangszereit.

Specialista: huros, vonós, fuvó-
hangszerek készítésében és javításában.

— **Hangfokozó-gerenda!!** mely által
bármely hegedű, gordonka, melybe az
illesztetik, sokkal jobb, erősebb és lá-
gyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Ke-
zesség minden egyes hangszernél. —
Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt.
Régi mesterhegedűk vétele és eladása.
Legnagyobb gyár és raktár. Saját
találmányu (Rákóczi) **tárogató**; általá-
nosan elismert legjobb, mely tökéletes
solo-hangszerré általam konstruáltatott.
Iskolával 35 frttól feljebb. — **Orgona-**
harmoniumok. A gyönyörű hang,
melyet a világhírű legjobb gyártmányu
amerikai rendszernek elmés szerkezete
elővarázsol, önmagának zeng dicséretet.

65 forinttól minden árban kapható.

*Az összes hangszerek javítása különleges szakszerű
pontossággal, jutányos árban; kezesség minden hang-
szernél. Arjegyék minden egyes hangszerről külön,
kívánatra bérmentve küldetik. — Kivétel nagyban és
kicsinyben.*

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több
évi szavatolás mellett
régii harangok újraön-
tésére, valamint új ha-
rangok és teljes ha-
rangcsoportok előre
meghatározott hangok
utáni elkészítésére. Kü-
lönösen ajánlja saját
találmányu új mo-
dern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön
a hege-düéhez hasonló
S alakú nyílásokkal
vannak ellátva és azért
erősebb, terjedelme-
sebb és mélyebb han-

gok, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang
hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl
továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok ilyet
nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványoka-

Költségvetések és képes árlapok **díjmentesen** szolgál-
tatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi uagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHAZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és díszműves üzlete

DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköté-
szeti, díszműcikkben és bőrmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben.
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubil-
leumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat**, melyek a szószeke-
n vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok fc huzását
vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Em-
léklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerinti
stylusban, levéltári irománytartó fedeleket.*

SZABÓ SÁNDOR

képesített építőmester építési irodája és festékgyára
DEBRECEN, Kölcsey-utca 18.

Egyházi és iskolai építkezések tervezete és ki-
vitele felsőbbbhatóságilag helybenhagyott vagy a köz-
igazgatás ügyi minta terve alapján.

Tervezetek és költségvetések készítése vagy azok
felülbírlása a hely színén is.

**Építkezési kölcsönök ajan-
lása és lebonyolítása**

Szabadalmazott gyorsan száradó és szárító vezet-
elszigetelő festék gyár falak, nedves helyek szárazzák
tételére, Vihar és időjárásálló **homlokzat festékek,**
zománczmáz, klozetek, fürdőszobák, konyhák
falainak vízmentes bevonására. Gyorsan száradó
kemény és puha padló festékek mindféle színben.

Teljesített építkezésekről, végzett munkálatokról
bizonyítványok és elismerő okiratok.

SZABÓ SÁNDOR

képesített építőmester építési irodája és festékgyára
Debrecen, Kölcsey-utca 18.

— „Antidol“ a legjobb gyógyszer: fejfájás ideges
fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, ne-
hány csepp tenyéren eldörzsölve, s használatin tasítás-
szerint belelegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok
ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla.
Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t,
amely nagyszerű hatásáért arany éremmel lett kitüntetve
egy üvege ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja
el vele a fejfájást. Kapható: Grósz Nagy Ferencz-
gyógyszertárában Debrecen az Arany egyszarvúhoz.

Király balzsam

Köszvény és csusz ellen.
Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghűléseknel, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanítására. 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 65 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót!!** mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszarvu“ gyógyszerháza a hol mindenn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek eredeti árakban szerezhethők be.

Löfkovits Arthur

órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u.

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok,

kannák alkalmi ajándékok nagy ratára.

A református egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, városi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár

gőzerő berendezéssel

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Baktai EGRY FERENCZ

harangöntő
Kis-Gejőcz, Ungmegeye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
arany oklevelet nyert.

Ajánlja

harangöntő
műhelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett szállít

harangokat

bármilyen súlyban, nem-tetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok elősmé-
ró irat.

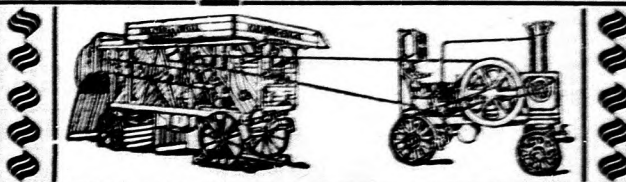
Számtalan első díjakkal és diszoklevelekkel kitüntetve.

KALMÁR ÉS ENGEL

MÓTOR- ÉS GÉPGYÁRA

BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 18.

Ajánlja egy eséplőgép, mint malomüzemre legegyszerűbb benzinmótorjait, benzinlokomobiljait, valamint szivógázmótorjait, melyek V., Lipót-körut 18. bármikor üzemben megtekinthetők.

Teljes jótállás kitűnő cséplésért! **Egyedül létező újdonság!**

Ezen mótörök egyenletes járásaúak és hámulatos egyszerű szerkezetük folytán bármely legjáratlanabb ember által is azonnal könnyen kezelhetők.

Árjegyzék legyen! Olcsó árak részlettel.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

Egyházi szentedények

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák és medenczék, bor-
kancsók,

arany és ezüst ékszerek,

evőeszközök, chinaezüst disztárgyak

részletfizetésre is!

Javitásokra és vidéki megrendelésekre különös gondot
fordítok!!

Árjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve.

Polgár Kálmán

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII Erzsébet-körut 29.
Az ev. ref. egyházak szállítója.

Pontos kiszolgálás; jutányos árak!

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debrecenben a Piacz-utcának

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító cég

férfi, fiu és leányka ruha-üzlete.

A járókelőket megálliítják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az őszi idény legujabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi ruha-üzletnek, mely 56 év óta áll fenn, jó hírneve a közönség körében a népszerűséget megszerezte, különösen imponáns az üzlet belseje, melyben pazarul vannak felhalmozva hazai és külföldi szöve-
tekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legsolidabb alapra **szabott árak**, mely minden darabon ki-
tüntetve látható, a leg-
pontosabban lesz betartva, úgy, hogy a közönség a legpontosabb bizalommal
eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesít és a meg nem
felelő árut készséggel visszaveszi.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTÁTOTY 1845-ben.